

Nr 109.

Af herr **Säfstrand**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af kommunala egnahemsnämnder.

Af dem som ägnat egnahemsrörelsen, sådan den nu pågår i vårt land, ett närmare studium, torde säkerligen större delen ha gjort den erfarenheten att, bland åtgärder för främjandet af denna rörelse, lagbestämmelser till förhindrandet af att egnahemsrörelsen utnyttjas i privatkapitalistiskt spekulationssyfte visat sig vara de af behovet mest påkallade. Billig jord åt våra småbrukare var ju lösen alltifrån rörelsens början, men på många ställen i vårt land har denna den viktigaste grunden för egnahemsrörelsens framgång ryckts undan densamma genom mellanhänder, som af vinstbegär pressat upp jordpriserna högt utöfver hvad ett småbruk kan tåla för att bära sig. Följden har blifvit att på dessa orter egnahemsrörelsen stannat i växten eller gått tillbaka.

Att lagbestämmelser skulle kunna utarbetas, tillräckligt effektiva för att göra all spekulation af ofvan omnämndt slag omöjlig, är väl icke tänkbart, men det synes i allt fall som om åtminstone något borde göras i detta syfte.

Som bekant är det för närvarande hushållningssällskapen, som genom sina egnahemsnämnder eller distriktsstyrelser och lokala ombud, tillsatta efter olika principer i olika län, ha hand om egnahemslänen. Ombuden äro därvid säkerligen icke den minst viktiga faktorn, enär de skola lämna upplysningar om de lokala förhållandena; om den till försäljning utbjudna jorden är värd det pris, som begäres för densamma o. s. v.

Då emellertid hushållningssällskapen måste betraktas som sammanlutningar af öfvervägande privat natur, följer däraf att det allmänna icke kan utöfva den direkta kontroll öfver deras göranden och låtanden beträffande egnahemsrörelsen och särskildt hvad angår egnahemsnämndernas och de lokala ombudens så viktiga verksamhet, som förhållandena ofta visat sig påfordra.

Där ombuden äro fullt själfständiga män och besjälade af verklig nitälskan för egnahemsrörelsens framgång, där kan man nog också som regel konstatera, att egnahemsspekulationen i sämre bemärkelse håller sig borta. Men detta är icke alltid fallet, ty det har inträffat att till ombud utsetts personer, som själfva haft intresse af eller stått i närmare förbindelse med personer, som haft intresse af att den jordegendom som styckats skulle vid försäljningen till egna hem betinga så högt pris som möjligt i stället för tvärtom.

Att direkt utpeka de konkreta fall, hvilka här åsyftas, är kanske icke nödigt, men det låter ju t. ex. tänka sig att en framstående affärsman, som bland annan egendomsagentur äfven sysslar med försäljning af småbrukslotter till egna hem, på samma gång kan vara inflytelserik ledamot af ett hushållningssällskap och därigenom lyckas drifva det därhän att någon af hans mera pålitliga vänner blir utsedd till lokalt ombud för egnahemsrörelsen i den trakt, dit han förlagt sin verksamhet. Många andra kombinationer kunna naturligtvis tänkas — och påvisas, men ofvanstående må vara nog.

Nu inställer sig den frågan, huru missförhållanden af ifrågavarande slag skola kunna förhindras och på hvad sätt den lokala uppsikten öfver egnahemsrörelsen skall ställas under det allmännas direkta ledning och kontroll. Det synes då som om inrättandet i hvarje kommun, där egnahemsförsäljning med statslån bedrifves, af kommunala egnahemsnämnder, hvilka skulle ha att öfvertaga de nu af hushållningssällskapen utsedda lokala ombudens funktion, vore den lämpligaste formen. Dessa kommunala egnahemsnämnder skulle sålunda bl. a. yttra sig angående det pris, som för salubjudna egnahemslotter begäres, och endast i de fall, då nämnden tillstyrkt, skulle egnahemslån beviljas, de för lånen ansvariga hushållningssällskapen naturligtvis obetaget att afslå en låneansökan som af en kommunal egnahemsnämnd tillstyrkts. Äfven kunde nämnden genom sin ordförande eller annan därtill inom densamma utsedd person utöfva en rådgifvande och stödjande verksamhet gentemot egnahemslånsökarne liksom också sedermera kontrollera att egnahemsinnehafvare följa de föreskrifter, hvilka äro med lånens erhållande förknippade. Äfven med *den* kontrollen är det på många ställen i vårt land icke väl ställt. Det hela skulle sålunda organiseras till ett samarbete mellan hushållningssällskapen eller de korporationer, som eljest kunna bli utsedda att handhafva egnahemslåne-medlen, och dessa kommunala egnahemsnämnder. Att emellertid låta dylika kommunala egnahemsnämnders sammansättning grunda sig på den 40-gradiga röstskalan liksom att gifva dess ledamöter mandat på 4 år, liksom i öfriga kommunala nämnder, torde knappast vara klokt. Därigenom skulle

åt en större egendomsägare, som ju på samma gång är stor röstägare, och hvilken önskar stycka sin jord till egna hem, eventuellt beredas möjlighet att, med tillhjälp af sina vänner, i nämnden insätta mindre opartiska personer och behålla dem där en längre tid.

Lämpligt synes i stället vara att nämndens ledamöter väljas efter principen en man en röst såsom vid nämndemansval och med endast två-åriga mandat och omval af halfva nämnden efter lottning första året. Förestående valbestämmelser böra vara tillräckliga att garantera den kommunala egnahemsnämnden en verkligt folklig sammansättning och därigenom göra den skickad att fylla sitt ändamål.

Möjligen skall mot detta förslag invändas, att inrättandet af en kommunal egnahemsnämnd icke öfverensstämmer med andemeningen i vår kommunalförfattning, enligt hvilken de kommunala nämnderna endast ha att befatta sig med kommunens gemensamma hushållsangelägenheter. Gentemot denna invändning må emellertid framhållas, att kommunen redan nu deltagar i val af nämnder för icke kommunala angelägenheter, t. ex. häradsnämnderna. Härtill kommer, som hvar och en bör inse, att det äfven för kommunen är af största vikt, huru en egnahemsrörelse därinom skötes, i det en dåligt skött sådan kan förorsaka fattigdom och elände bland de nytillkomna småbrukarne och därigenom ökade fattigvårdsbördor för kommun, under det en väl skött egnahemsrörelse lämnar en annars kanske glest befolkad kommun ett tillskott af arbetskraft och skatteförmåga, som kan blifva synnerligen värdefullt.

På grund af hvad sålunda anförts föreslås värdsamt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utarbetandet af ett förslag till inrättande af kommunala egnahemsnämnder enligt ofvan anförda grunder.

Stockholm den 23 januari 1912.

Ivar Säfstrand.